

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**ЕУТАНАЗИЈА
– PRO ET CONTRA**

ПРОГРАМ РАДА
ЗБОРНИК САЖЕТАКА

СРПСКО ЛЕКАРСКО ДРУШТВО

**Секција за историју медицине
Српског лекарског друштва**

**НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
ЕУТАНАЗИЈА – PRO ET CONTRA**

26. април 2025.
Дом Српског лекарског друштва
Краљице Наталије 3/1, Београд

Број акредитације А-1-522/25

Организациони одбор

Др Зоран Вацић (председник),
прим. др Милче Чанковић Кадијевић (секретар),
Владимир Ђурђевић, Љубица Урошевић

Научни одбор

Проф. др Милан Бреберина, пензионисани редовни професор
Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду
Проф. др Милан А. Недељковић, пензионисани редовни професор
Медицинског факултета Универзитета у Београду, Председник
Српског лекарског друштва
Проф. др Марија Караникић Микић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду
Проф. др Марија Драшкић, редовна професорка у пензији
Правног факултета Универзитета у Београду
Проф. др Владимир Милисављевић, научни саветник,
Институт друштвених наука, Београд,

Фотографија на насловној страни: Sarco – капсула самоубице.

Извор: <https://www.technologyreview.com/2022/10/13/1060945/artificial-intelligence-life-death-decisions-hard-choices/>

Сарко (име настало скраћивањем речи саркофар) је уређај за еутаназију који се састоји од капсуле постављене на постоље које садржи канистер са течним азотом. Особа над којом се спроводи еутаназија сама притисне дугме које покреће механизам за убацивање азота у капсулу у којој се налази. Брзо се смањује ниво кисеоника што спречава панику, осећај гушења и хиперкапнички алармни одговор узрокован присуством високих концентрација угљен-диоксида у крви. Уређај је осмислио борац за еутаназију Филип Ничке (*Philip Nitschke*) 2017. године.

ЗБОРНИК САЖЕТАКА
РАДОВА САОПШТЕНИХ
НА НАУЧНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ
„ЕУТАНАЗИЈА – PRO ET CONTRA“

Српско лекарско друштво
Београд
2025.

Уредник
Зоран Ваџић

САДРЖАЈ

Зоран Вацић Прва залагања у Србији за еутаназију	7
Бојан Јовановић Еутаназија: од идеје до идеологије	9
Владимир Ђурђевић Политички аспекти еутаназије	10
Зоран Кинђић Филозофска, религијска и економска димензија проблема еутаназије	12
Ивана Марковић Еутаназија – упоредноправни поглед	14
Игор Вуковић Појавни облици и правна и ванправна дејства еутаназије према српском праву	16
Виолета Беширевић Зашто и како до легализације свих облика еутаназије у Републици Србији?	18
Даница Грујичић Постоји ли „добра смрт“	19
Марија Андријић Холистички приступ пацијенту у терминалној фази болести	21
Душица Лечић Тошевски Биоетика еутаназије	23
Ненад Бојков Еутаназија као начин уништавања светости људског живота. Православни дискурс	25

Јован Бабић	
Смрт као уточиште	27
УЧЕСНИЦИ:	29
ПРОГРАМ НАУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ	31

ПРВА ЗАЛАГАЊА У СРБИЈИ ЗА ЕУТАНАЗИЈУ

Зоран Ваџић*

Миливоје М. Миленковић (Мали Мокри Луг, 16. 6. 1898. – Београд, 5. 9. 1981) лекар, офталмолог, књижевник и јавни радник, написао је и објавио студију *„Еутаназија или Убијање из милосрђа“* (Скопље, 1940). Ово је прва књига написана на неком од словенских језика у којој се разматра проблем еутаназије или убиства из милосрђа.

Циљ овог рада је анализа ставова др Миленковића о еутаназији.

У Предговору студије аутор наглашава да су питања на које тражи одговоре нова и изузетна за наше прилике и нашу средину. Намера аутора је да се медицински и правнички ауторитети подстакну на разматрање овог проблема који, ако не сада, онда „колико сутра“ може да се појави „у свој својој тежини и основаности“.

Аутор у Предговору указује на сукоб који постоји „између метафизике и биологије“ када је еутаназија у питању. У првом делу књиге излагање базира на етичким и метафизичким принципима, трудећи се да задржи објективан приступ. Наводи да је разматрајућа проблем еутаназије са аспекта „чисте етике“ дошао до закључка да је убиство из милосрђа неприхватљиво „пошто појмови милосрђа, саосећања, љубави према ближњем. искључују свако уморство“.

У другом делу студије аутор проблем еутаназије разматра са позиција „биологије и детерминизма, узимајући у обзир све социјалне, економске и патолошке факторе“. Закључујући опширну расправу аутор сматра да је неопходно да се донесу законски прописи који би детаљно уредили питање убиства из милосрђа и да се јасно дефинише ко доноси одлуку да се одређена особа еутаназира, посебно узимајући у обзир одговорност медицинске струке при доношењу одлуке. Болесник у зависности да ли је при свесном или несвесном стању и да ли је способан да расуђује о својој судбини или не може одлучити „да му је смрт дража од живота“. Ако болесник не располаже слободном вољом, онда би одлуку требало да донесу најближи чланови породице или сродници а у крајњој инстанци лекари који одлуку треба да донесу конзилијарно, јер се само „здруженим знањем и сарадњом“ може добити одговор на сложена питања: дијагнозе, прогнозе и лечења. При том се могућност професионалне грешке и „изигравања законских клаузула“ своди на минимум.

* jeremija1955@gmail.com

Аутор студију закључује тврдњом да је дужност „данашњих лекара и законодаваца, па и целог друштва, да се убијање из милосрђа неизлечивих болесника приведе и у дело“.

Кључне речи: етичка разматрања, социјални чиниоци, економски чиниоци, патологија, легислатива.

Извор:

Др Миливоје М. Миленковић, *Еутаназија или Убијање из милосрђа*, Скопље: Издавачка књижара „Славија“, 1940

Литература:

Брана Димитријевић, „Еутаназија или Убијање из милосрђа (Над једном „старом“ књигом кавге)“, <https://www.rastko.rs/istorija/medicina/delo/12086>

Брана Димитријевић, „Миленковић, Миливоје М.“, Српски биографски речник. [Књ.] 6, Мар-Миш, Нови Сад: Матица српска, 2014, 468-469

ЕУТАНАЗИЈА: ОД ИДЕЈЕ ДО ИДЕОЛОГИЈЕ

Бојан Јовановић*

У традиционалним друштвима, па и у српском, однос према тешким болесницима подразумевао је и одређене поступке који су имали за циљ њихово лакше умирање. Међутим, та идеја, развијена до умећа умирања, није добила и форму огољеног усмрђивања од старости или болести онемоћалих људи, а приче о наводном некадашњем обреду убијања старих, попут предања о лапоту, нису биле његова евокација већ су имале психолошку и социјалну функцију спречавања да се тако нешто учини. Тај хумани и етички аспект културне традиције оличен је и Хипократовом заклетвом којом се истиче забрана усмрђивања болесних или помагање оболелима у њиховој намери да себи одузму живот. Легализацијом права на смрт, прекршен је тај етички принцип и лекар постаје медицински обучен извршилац еутаназије. Идејом и читавом законски заснованом концепцијом еутаназије, створена је савремена идеологија која појединца доводи у позицију да жели своју смрт, или да је други желе уместо њега. У здравственој или егзистенцијалној кризи, човек уместо животног постојања и превазилажења актуелних тешкоћа, под утицајем ове идеологије преокренутих хуманих вредности присилно активира хтеће ка поништавању свог постојања. Он тада хоће ништа а тежњом да оствари ту жељу обесмишљава сопствено постојање које га оставља без наде и осуђује да доживи живот као срамоту а смрт да сматра својом једином дужношћу.

Кључне речи: култура, традиција, обред, мит, смрт, идеологија, жеља, хтеће.

Литература:

1. Arijes, F., *Eseji o istoriji smrti na Zapadu, od srednjeg veka do naših dana*, Rad, Beograd, 1989.
2. Јовановић, Б., *Тајна лапота*, Балканолошки институт САНУ, Прометеј, Београд, Нови Сад, 1999.
3. Јовановић, Б., *Играње с ништавилом*, Службени гласник, Београд, 2011.
4. Moren, E., *Човек и смрт*, Beogradski izdavačko grafički zavod, Beograd, 1981.
5. Toma, L. V., *Smrt danas*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1989.
6. Kibler Ros, E., *Razgovori s umirućim*, Oko tri ujutru, Zagreb, 1976.

* jovanovic.b@gmail.com

ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ЕУТАНАЗИЈЕ

Владимир Ђурђевић *

Осим моралних аспеката, еутаназија се може проблематизовати и као еминентно политичко питање. У Платоновој *Држави*, еутаназија је вид заштите *полиса* од бриге за поједине чланове (посебно из staleжа чувара), који би тешком болешћу и негом коју као болесници потребују, значајно оптеретили заједницу, и на тај начин утицали на успостављање праве мере, и одбрану од спољашњих непријатеља. Еутаназија, у том смислу, има политичко оправдање, у духу премодерног истицања превасходног значаја заједнице (колектива) у односу на појединца.

У нововековном контексту, еутаназија подразумева одређени правни оквир, који допушта или забрањује поједине њене видове, у контексту политике. Политика еутаназије је у том смислу један облик моћи. Иако је у модерном свету фокус на интересима појединаца (индивидуа), одређени видови еутаназије су у мање или више прикривеном облику и даље присутни. Са друге стране, однос пацијента према самом себи, не може се напросто искључити из његовог односа према другима, па и самој друштвеној заједници. Еутаназија подразумева да друга особа узрокује смрт пацијента, ради самог пацијента, односно сходно његовом захтеву, а у случају терминалне фазе болести. У том смислу, постоји проблем јасног разликовања пасивне и активне еутаназије. Уколико имамо у виду да кривично дело лишења живота из самилости подразумева одређену радњу, поставља се питање да ли је „одбијање даљег предузимања мера за продужење живота“, у условима које предвиђа Етички кодекс, и само извесна радња, односно да ли се нечињење може квалификовати као неки вид чињења. Са друге стране, да ли је лимитирање лечења болесника у терминалној фази болести (лечење у иностранству набавка нових скуких лекова), изван одређене квоте – биополитичка моћ? Каква је релација између пасивне еутаназије, и диференцијације унутар здравствених система нарочито сиромашних земаља, у којима се убрзано комерцијализују врхунске здравствене услуге?

Кључне речи: еутаназија, асистирана смрт, биополитика, моћ, еугеника.

* vladimir.djurdevic66@gmail.com

Литература:

1. Allison, Henry E. (1990), *Kant's Theory of Freedom*. New York: Cambridge University Press.
2. Battin, Margaret. (1991), „Euthanasia: The Way We Do It, The Way They Do It“. *Journal of Pain and Symptom Management* 1991, (5): 298–305.
Lectures on Human Values, The University of Michigan, April 1977.
3. Hills, Alison. (2003), „Defending Double effect“, *Philosophical Studies*. Kluwer Academic Publishers 116: 133–152.
4. Nagel, Thomas. (1991), „Smrt – filozofsko gledište“, *Treći program Hrvatskog radija*, 1991, 31:7–11.
5. C.Green-Pedersen. (2007). The Conflict of Conflicts in Comparative Perspective: Euthanasia as a Political Issue in Denmark, Belgium, and the Netherlands. *Comparative Politics* Vol. 39, No. 3 (Apr., 2007), pp. 273-291.
6. Pappas Demetra M. (2010). *The politics of euthanasia and assisted suicide: A comparative case study of emerging criminal law and the criminal trials of Jack 'Dr. Death' Kevorkian*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science.

ФИЛОЗОФСКА, РЕЛИГИЈСКА И ЕКОНОМСКА ДИМЕНЗИЈА ПРОБЛЕМА ЕУТАНАЗИЈЕ

Зоран Кинђић*

За паганске културе, за друштва која су оскудевала у намерницама, карактеристичан је феномен елиминације тзв. сувишних уста, особа које било због своје дубоке старости било због изражних физичких хендикепа нису у стању да буду од користи заједници. Са појавом хришћанске религије, која је прокламовала, што би Хегел рекао, бесконачну вредност сваке личности, на друштвеноисторијску сцену ступа бригада слабе и нејаке, самилостан однос према онима који не могу, у материјалном смислу, да доприносе заједници. Идеја елиминације истрошених и обогачених јединки све до двадесетог века била је страна хришћанским друштвима. Тек слабењем хришћанске вере, упоредо са легализовањем абортуса, јављају се етичка учења која пропагирају право на тзв. достојанствену смрт. Док хришћанство одузимање свог или туђег живота третира као смртни грех, а у нечијој патњи, уколико се она подноси без роптања, виде смисао јер се тиме душа чисти од греховне прљавштине, секуларни мислиоци сматрају да сваки човек има право да самостално располаже својим животом, дакле да га оконча уколико не види смисао у пуком животарењу, поготово ако је оно скопчано са јаким физичким боловима. Од лекара се очекује да они буду самилосни према особама које пате, те пристану да асистирају у њиховој смрти. За разлику од деонтолошке етике која одбацује идеју да имамо право да одузимамо живот себи или другима, неке утилитаристичке етике сматрају да је, ако етички прорачун, базиран на премеравању количине бола и задовољства заједнице, то сугерише, исправно лишавање живота сувишних јединки, тим пре уколико њихови трансплантирани органи могу да послуже у медицинске сврхе. На постхришћанском Западу све је израженији став да еутаназију треба легализовати, штавише да је, као што је случај у Канади, треба и популарисати – предлагати чак и онима који су још млади и здрави, ако не виде животну перспективу. Иако се залагање за право на еутаназију правда (псеудо)филозофским учењима о човековом неотуђивом праву на слободу избора, разлози су пре свега економске природе, јер се еутаназијом старих врше значајне уштеде у пензијским и медицинским фондовима. Све израженији притисак на старе особе, нпр. у Белгији и Холандији, да дају свој пристанак за

* zoran.kindjic@fpn.bg.ac.rs

еутаназију многе од њих је подстакао да пре одласка у болницу код адвоката депонују изјаву да не пристају на њу, јер дешавало се да у тренутку патње неко пожели да оконча живот и потпише сагласност за еутаназију, а ако би се касније, кад болови ослабе, предомислио, више му не би било допуштено да промени ранију одлуку.

Није тешко сложити се са мишљењем папе Јована Павла II да је на Западу све израженија култура смрти. Она је манифестација нихилизма који прожима обезбожена западна друштва. Ако не желимо да огреховљеност Србије буде још већа него што данас јесте, неопходно је одупрети се притиску Европске уније да наша земља своје законодавство усклади са тзв. евроатлантским вредностима. Легализовање права на еутаназију, осим што би значило још један корак даље у одрицању од хришћанског етоса, вароватно би било, као и на Западу, злоупотребљено у сврху елиминације чак и оних који не желе еутаназију.

Кључне речи: личност, смрт, слобода, патња, етички прорачун

ЕУТАНАЗИЈА – УПОРЕДНОПРАВНИ ПОГЛЕД

Ивана Марковић*

Еутаназија, иако одвајкада присутна у људском друштву, остала је табу тема о којој се ретко и нерадо говори. Разматрањем њене суштине, постављају се заправо нека од кључних филозофских, верских, друштвених, правних, па и економских питања; сучељавају се право самоодређења и могућност злоупотребе тог права. Уједно је технолошки напредак у сфери медицине замаглио границу између природног процеса умирања и вештачког одржавања у животу, док је тему у Србији додатно актуелизовао Преднацрт Грађанског законика, који у свом чл. 86 предвиђа право на достојанствену смрт (еутаназију), али утврђује и да ће се због комплексности остваривања тог права, законписци накнадно дефинитивно изјаснити о овом предлогу (и могуће га евентуално потпуно избрисати).

Полазећи од решења из Србије (Устава, Кодекса медицинске етике Лекарске коморе Србије, Закона о правима пацијената и Кривичног законика), ауторка у раду анализира проблематику еутаназије из угла упоредног права, тако што најпре објашњава поделу и поједине облике еутаназије (пре свих активну, пасивну, индиректну, помагање у самоубиству), да би се након тога детаљније осврнула на поједина законодавства у којима су неки од ових облика лишења живота дозвољени. Тако ће бити речи и легислативним решењима Немачке, Белгије (где је посебно важан случај *Mortier v. Belgium*), Холандије, Швајцарске, Колумбије, Шпаније, и најсвежијег примера, Енглеске и Велса.

Кључне речи: еутаназија, упоредно право, пристанак, здравствено стање, кривично дело.

Литература:

1. Bettina Weißer, „Strafrecht am Ende des Lebens – Sterbehilfe und Hilfe zum Suizid im Spiegel der Rechtsvergleichung, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, vol. 128, Nr. 1/2016, 106 – 138.
2. Nicola Jacob, „Aktive Sterbehilfe im Rechtsvergleich und unter der Europäischen Menschenrechtskonvention“, Tectum Wissenschaftsverlag Marburg, 1. Aufl., 2013, ISBN 978-3-8288-3196-4.

* ivana.markovic@ius.bg.ac.rs

3. Marc De Hert, Sien Loos, Kristof Van Assche, "The Belgian euthanasia law under scrutiny of the highest courts", *The Lancet Regional Health – Europe*, Volume 24, 100549, January 2023.
4. Ивана Марковић, 2016: „Границе помагања у самоубиству према немачком кривичном праву“, *Страни правни живот* бр. 2/2016, ISSN 0039 - 2138, стр. 157 – 168.
5. Ивана Марковић, 2016, „Еутаназија у немачком и српском кривичном праву“, *Правни живот* бр. 9, ISSN 0350 – 0500, стр. 235–250.

ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ И ПРАВНА И ВАНПРАВНА ДЕЈСТВА ЕУТАНАЗИЈЕ ПРЕМА СРПСКОМ ПРАВУ

Игор Вуковић^{*}

Актуелни Нацрт грађанског законика РС у члану 92. у једној од алтернатива установљава право на тзв. достојанствену смрт (еутаназију), под којом подразумева „право физичког лица на сагласни, добровољни и достојанствени прекид живота“, који се може се „изузетно остварити, ако се испуне прописани хумани, психо-социјални и медицински услови“ (став 1). Иако се ближе дефинисање ових услова и поступак у којем би се ово право остварило препушта неком будућем посебном закону (став 2), укључивање права на еутаназију у домаћи правни поредак оптерећено је бројним правно-медицинским, етичким, техничким и другим дилемама. Стога не изненађује што друга алтернатива поменутог нацрта предвиђа брисање овог члана. Уосталом, и аутори Нацрта напомињу да ће се „због комплексности остваривања права на еутаназију, које има, поред правних и медицинске, психолошке и социјалне аспекте, Комисија тек после одржане јавне расправе изјаснити о алтернативном предлогу на основу аргумената стручњака из различитих области и професионалних делатности“. У нашем Кривичном законик у тзв. лишење живота из самилости (члан 117) пунолетног лица због тешког здравственог стања у којем се оно налази, а на његов озбиљан и изричит захтев, представља привилеговани облик убиства, као што је кажњиво (члан 119, став 2) и помагање у извршењу самоубиства под условима из члана 117. КЗ. Поред стандардних недоумица које се тичу учествовања чланова породице у смрти оболелог, посебан осврт заслужује правни положај лекара у односу на таквог пацијента, нарочито у контексту његових права и дужности у околностима тзв. пасивне еутаназије и техничког прекида лечења (апарата за одржавање у животу). Занимљиво је и питање како би се увођење права на еутаназију и поштовање у том правцу изражене воље ускладило са одредбама Закона о правима пацијената, нарочито у околностима ако је пацијент без свести. Штавише, с обзиром да се медицинска мера противно вољи пацијента може предузети само у изузетним случајевима, утврђеним законом и у складу са „лекарском етиком“ (члан 15, став 3. ЗПП), очигледно је да мењање улоге лекара у процесу умирања у таквом правцу подразумева темељно редефинисање

^{*} igorvu@ius.bg.ac.rs

правила кодексā медицинске етике лекара, медицинских сестара и техничара, због чега су са правним нераскидиво повезане и бројне етичке дилеме. Аутор у раду разматра различите врсте еутаназије и одговорност лекара и других здравствених радника, како у околностима садашњих прописа тако и у варијанти декриминализације сваког учествовања у смрти другог, закључујући да увођење својеврсног права на смрт не заслужује да буде подстицано државним мерама које би наметале здравственим радницима нарочите обавезе у том правцу.

Кључне речи: активна еутаназија, пасивна еутаназија, добровољна еутаназија, помагање у самоубиству, медицинска етика, технички прекид лечења.

Литература:

1. Bottke, Wilfried, *Suizid und Strafrecht*, Duncker & Humblot, Berlin, 1982.
2. Heifetz, Milton/ Mangel, Charles, *Das Recht zu sterben*, Frankfurt am Main, 1976.
3. Nussbaum, Anja, *The Right to Die. Die rechtliche Problematik der Sterbehilfe in den USA und ihre Bedeutung für die Reformdiskussion in Deutschland*, Duncker & Humblot, Berlin, 2000.
4. Orentlicher, David, „The Legalization of Physician Assisted Suicide: A Very Modest Revolution“, *Boston College Law Review*, № 3/1997.
5. Pellegrino, Edmund D., „Patient and Physician Autonomy: Conflicting Rights and Obligations in the Physician-Patient Relationship“, *Journal of Contemporary Health Law and Policy*, 1994.

ЗАШТО И КАКО ДО ЛЕГАЛИЗАЦИЈЕ СВИХ ОБЛИКА ЕУТАНАЗИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ?

Виолета Беширевић *

Треба ли легализовати еутаназију, постоји ли право на смрт, ко контролише машине – лекар или пацијент – и у каквим условима умиremo, питања су која су поларизовала већину савремених друштава од када је развој медицинске технологије показао да са продужетком живота не престају патње и болови, односно од када је, са подизањем свести о потреби заштите људских права, борба за легализацију еутаназије попримила форму борбе за признавањем и заштитом права на смрт. Смештајући дискусију у контекст домаћег и упоредног права, прво ћу објаснити постојеће дилеме у дефинисању еутаназије, а потом ћу се кратко осврнути на токове легализације у нашем и упоредном праву. Централни део моје дискусије биће посвећен теоријским и практичним аргументима који иду у прилог легализације свих облика еутаназије у Републици Србији. Циљ ми је да укажем не само то да је неопходно започети континуирану и свеобухватну расправу о потреби легализације активне еутаназије у Србији, него и то да је еутаназију на захтев неизлечиво оболелих пацијената и пацијента *in extremis* могуће остварити у правно контролисаним условима.

Кључне речи: еутаназија, активна еутаназија, пасивна еутаназија, палијативна нега, право на смрт

Литература:

1. Violeta Beširević, *Euthanasia: Legal Principles and Policy Choices*, Florence: European Press Academic Publishing, 2006
2. Violeta Beširević, *Mission (Im)Possible: Defending A Right to Die*, Fundamental Rights: Justification and Interpretation, The Hague: Eleven International Publishing, 2016, pp.149-177.
3. Виолета Беширевић, Легализација еутаназије код нас и у свету: еволуција, револуција или статус quo? у: *Контраверзе у медицини*, Д. Лечић-Тошевски (ур.), САНУ, Београд, стр. 27-53.
4. Joe Daniels, *Colombia Euthanasia Cases Prompt Regional Debate: The Assisted Deaths of Two People With Non-Terminal Illnesses Has Ignited Debate Across Latin America*, The Lancet, Vol. 399, 2022.
5. Golan Luzon, *The Practice of Euthanasia and Assisted Suicide Meets the Concept of Legalization*, Criminal Law and Philosophy, Vol.13, Nr.2, 2019, pp.329-345.

* violeta.besirevic@pravnifakultet.edu.rs

ПОСТОЈИ ЛИ „ДОБРА СМРТ“

Даница Грујичић*

У правном смислу дискусију око термина да ли је „право на живот“ исто што и „право на смрт“ треба препустити правницима. Међутим, када се од лекара тражи, да на захтев пацијента, примени поступак који ће довести до смрти пацијента долазимо до схватања суштине саме медицине. Сви лекари полажу Хипократову заклетву, која подразумева борбу за живот уз јасну поруку – „не нашкодити пацијенту“.

Да ли је постоји „пасивна еутаназија“ и може ли се повући знак једнакости између ње и „активне еутаназије“?

Ако погледамо период када је почело увођење еутаназије не можемо да не приметимо да је то управо период развоја потрошачког друштва, где се хуманистичке поруке занемарују а све рачуна кроз економска, односно мерила зараде. При томе се заборавља на могућности злоупотребе, што је један од главних разлога (пored религиозних) због чега се велики број лекара изјашњава против еутаназије. Посебно се чини опасним разговор о еутаназији психијатријских болесника.

Живимо у добу великих научних достигнућа и популарне дигитализације свега што је могуће под лозинком „олакшавања свакодневног живота грађанима“, уместо да са тим расте и хуманост, брига о ближњем и награда за оне који негују људе са различитим здравственим проблемима, све се то тумачи као непотребан економски губитак и онда долази еутаназија „на захтев пацијента“.

Комуникација, добра организација здравствене службе, превенција, рана дијагностика и висока технологија су оно што нам је неопходно, а не еутаназија.

Кључне речи: еутаназија, здравствена заштита, хуманост

Литература:

1. Chris Gale, Yoram Barak: Euthanasia, medically assisted dying or assisted suicide: time for psychiatrists to say no, *Australas Psychiatry* 2020 Apr; 28(2):160-163.
2. Vera van den Berg, Ghislaine van Thiel, Margot Zomers, Iris Hartog, Carlo Leget, Alfred Sachs, Cuno Uiterwaal, Els van Wijngaarden: Euthanasia and Physician-Assisted Suicide in Patients With Multiple Geriatric Syndromes, *JAMA Intern Med.* 2020 Dec 7;181(2):1-6.

* gruj59@gmail.com

3. Luigi Grassi, Federica Folesani, Marco Marella, Elisa Tiberto, Michelle B. Riba, Lisa Bortolotti, Tommaso Toffanin, Laura Palagini, Martino Belvederi Murri, Bruno Biancosino, Maria Ferrara, Rosangela Caruso: Debating Euthanasia and Physician-Assisted Death in People with Psychiatric Disorders, *Current Psychiatry Reports* (2022) 24:325–335.
4. Stanisław Lachowski, Jarogniew Łuszczki, Bogusława Lachowska, Magdalena Florek-Łuszczki: Euthanasia in opinions of students of medicine, *Ann Agric Environ Med.* 2023;30(1):148-155
5. A. A. Eduard Verhagen: Neonatal euthanasia in the context of palliative and EoL care, *Seminars in Fetal and Neonatal Medicine* 28 (2023) 101439

ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП ПАЦИЈЕНТУ У ТЕРМИНАЛНОЈ ФАЗИ БОЛЕСТИ

Марија Андријић*

Холистички приступ пацијенту представља кључни концепт у савременој медицини, наглашавајући значај интеграције мулти-дисциплинарних стратегија ради унапређења квалитета живота пацијената и пружања системске подршке породицама. У терминалној фази болести, циљ лечења и бриге није продужење живота по сваку цену, већ очување достојанства, квалитета живота и пружање свеобухватне подршке током процеса умирања.

Ова фаза болести доноси сложене соматске, психолошке, социјалне и духовне изазове за пацијента и његову породицу. Контрола соматских симптома, попут бола, диспнеје и замора, остаје од кључног значаја, али подједнако је важно усмерити пажњу и на психосоцијалну патњу. Пацијенти често доживљавају интензивне психичке реакције, попут страха, туге, безнађа и осећаја губитка контроле, што може довести до депресије и анксиозности.

Један од кључних аспеката холистичког приступа је пружање адекватне психолошке подршке како би се пацијентима помогло да се суоче са неизлечивом болешћу и неизбежним крајем живота. Емпатична и отворена комуникација, заснована на транспарентности, од суштинског је значаја за изградњу поверења и доношење одлука. Интервенције попут супортивне терапије, когнитивно-бихевиоралне терапије и логотерапије показале су се ефикасним у смањењу депресије и анксиозности.

Напредак у научним истраживањима, континуирана едукација здравствених радника и унапређење организације палијативне неге кључни су за стандардизацију холистичког модела лечења и бриге, чиме се обезбеђује свеобухватна и хумана подршка пацијентима и њиховим породицама у најтежим тренуцима живота.

Кључне речи: холистички приступ, терминална болест, психолошка подршка

* ma.therapy@gmail.com

Литература:

1. Best M, Aldridge L, Butow P, Olver I, Price MA, Webster F. Treatment of holistic suffering in cancer: A systematic literature review. *Palliat Med.* 2015 Dec;29(10):885-98. doi: 10.1177/0269216315581538. Epub 2015 Apr 20.
2. Radbruch L, De Lima L, Knaul F, Wenk R, Ali Z, Bhatnagar S, Blanchard C, Bruera E, Buitrago R, Burla C, Callaway M, Munyoro EC, Centeno C, Cleary J, Connor S, Davaasuren O, Downing J, Foley K, Goh C, Gomez-Garcia W, Harding R, Khan QT, Larkin P, Leng M, Luyirika E, Marston J, Moine S, Osman H, Pettus K, Puchalski C, Rajagopal MR, Spence D, Spruijt O, Venkateswaran C, Wee B, Woodruff R, Yong J, Pastrana T. Redefining Palliative Care-A New Consensus-Based Definition. *J Pain Symptom Manage.* 2020 Oct;60(4):754-764. doi: 10.1016/j.jpainsymman.2020.04.027. Epub 2020 May 6.
3. Ghezelsefli Z, Ahmadi F, Mohammadi E. End-of-Life Care Provided for Cancer Patients: A Metasynthesis Study. *Holist Nurs Pract.* 2020 Jul/Aug;34(4):210-220. doi: 10.1097/HNP.0000000000000391.
4. Ruijs CD, Kerkhof AJ, van der Wal G, Onwuteaka-Philipsen BD. Depression and explicit requests for euthanasia in end-of-life cancer patients in primary care in the Netherlands: a longitudinal, prospective study. *Fam Pract.* 2011 Aug;28(4):393-9. doi: 10.1093/fampra/cmro06. Epub 2011 Mar 18.
5. Philip J, Le B, La Brooy C, Olver I, Kerridge I, Komesaroff P. Voluntary Assisted Dying/Euthanasia: Will This Have an Impact on Cancer Care in Future Years? *Curr Treat Options Oncol.* 2023 Oct;24(10):1351-1364. doi: 10.1007/s11864-023-01126-8. Epub 2023 Aug 3. Erratum in: *Curr Treat Options Oncol.* 2023 Oct;24(10):1365-1366. doi: 10.1007/s11864-023-01133-9.

БИОЕТИКА ЕУТАНАЗИЈЕ

Душица Лечић Тошевски *

Еутаназија, медицинска пракса намерног завршетка живота да би се избегли бол и патња део је "прогресивних вредности" савремене цивилизације и резултат великих институционалних и друштвених промена, нарочито у западном свету. Захтев за активно и намерно убрзавање смрти је контроверзан феномен који прати ставове како је неопходно променити друштвене норме и вредносне системе новог човека у новом свету. Еутаназија је легализована у неколико развијених земаља Запада, нарочито у либералним, фрагментисаним, секуларним друштвима, под утицајем покрета о људским правима који се залажу за аутономију сваког појединца, слободу избора и одлучивање о последњим стварима. На почетку еутаназија је примењивана само за пацијенте у терминалним стадијумима болести које су праћене неподношљивом патњом. У неким земљама, међутим, дозвољена је и за особе са психијатријским поремећајима, уз образложење да су ти поремећаји хронични а патња коју они узрокују дуготрајнија него код соматских болести. Дебата о еутаназији у 21. веку представља најважнију тему биоетике као и расправу о моралним вредностима и стању савременог човека. Та дебата треба да укључи лекаре, етичаре, правнике, политичаре и јавност а праћена је религијским, етичким, правним и практичним питањима. У социјалном чину каква је еутаназија највећа одговорност препушта се лекарима који треба да примене процедуру еутаназије, што је у супротности са основним принципима медицинске струке, Хипократове заклетве и представља антитезу лечењу.

Кључне речи: еутаназија, биоетика, психијатријски поремећаји. Хипократова заклетва

Литература:

1. Лечић Тошевски Д. Биоетика и психијатријски аспекти еутаназије. У: Контроверзе у медицини (уредник Д. Лечић Тошевски), САНУ, Београд, 2024; стр. 13-26.
2. Tuffrey-Wijne I, Curfs L, Hollins S, Finlay I. Euthanasia and physician-assisted suicide in people with intellectual disabilities and/or autism spectrum disorders: investigation of 39 Dutch case reports (2012-2021). *BJPsych Open*. 2023 May 23; 9(3): e87.

* dusica.tosevski@sanu.ac.rs

3. Simpson AIF. Medical Assistance in Dying and Mental Health: A Legal, Ethical, and Clinical Analysis. *Can J Psychiatry*. 2018 Feb; 63(2):80-84.
4. Kim SY, De Vries RG, Peteet JR. Euthanasia and Assisted Suicide of Patients With Psychiatric Disorders in the Netherlands 2011 to 2014. *JAMA Psychiatry*. 2016 Apr; 73(4):362-368.
5. van Veen S, Widdershoven G, Beekman A, Evans N. Physician Assisted Death for Psychiatric Suffering: Experiences in the Netherlands. *Front Psychiatry*. 2022 Jun 20;13:895387.

ЕУТАНАЗИЈА КАО НАЧИН УНИШТАВАЊА СВЕТОСТИ ЉУДСКОГ ЖИВОТА ПРАВОСЛАВНИ ДИСКУРС

Ненад Бојков *

Еутаназија, као савремени феномен, представља једно од најсложенијих питања етичког и антрополошког карактера у односу на теолошке и философске концепте светости људског живота. Православна теологија, полазећи од учења о човеку као икони Божјој (Пост. 1,26-27), не прихвата еутаназију као морално оправдан чин, јер она подразумева директно мешање у Божански поредак и нарушавање темељног принципа живота као дара Творца. Живот, по православном схватању, није власништво човека, већ је поверен на одговорност и усавршавање у заједници са Богом.

Философски аспект проблема лежи у противречности између модерног појма индивидуалне аутономије, која је често представљена као врховни етички принцип, и хришћанског концепта живота као заједничарења у љубави и смирењу. Док савремена етика еутаназију посматра као израз слободе одлучивања, православни дискурс инсистира на слободи у Христу, која подразумева превазилажење страдања кроз обожење и узрастање у врлини.

Теолошки, еутаназија се разматра као негирање Крста као парадигме спасења. Христос је прихватио патњу и смрт, указујући на њихов дубљи смисао као пута ка Васкрсењу. У том контексту, страдање није бесмислен терет, већ могућност духовног узрастања и сједињења са Богом. Савремени покушаји да се страдање „уклони“ еутаназијом указују на кризу смисла и недостатак есхатолошке перспективе.

Закључак рада усмерава пажњу на неопходност да се савремено друштво, суочено са изазовима хуманизма без Трансценденције, врати фундаменталним принципима хришћанске антропологије и етике. Указује се на улогу Цркве у формирању културе живота која поштује светост људског постојања у свим његовим фазама, пружајући духовну и практичну подршку онима који пате. Тако, еутаназија није само медицинско и етичко питање, већ дубоко философски и теолошки изазов који захтева одговор заснован на истинама Вере и Предања.

Кључне речи: еутаназија, православна биоетика, светост живота, теологија, хришћанство

* nenadvranje02@gmail.com

Литература:

1. Андрей Андрианов Позиция Русской Православной Церкви об эвтаназии // Ипатьевский вестник. 2019. №7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pozitsiya-russkoy-pravoslavnoy-tserkvi-ob-evtanazii> (дата обращения: 01.12.2024).
2. Низова Анна Владимировна Православие, эвтаназия и умирающий больной // Вестник ТГУ. 2007. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravoslavie-evtanaziya-i-umirayuschiy-bolnoy> (дата обращения: 01.12.2024).
3. Бойков Ненад, Пиевац Эммануил К ПРОБЛЕМЕ СТАНОВЛЕНИЯ БИОЭТИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ КАК МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ НАУКИ // Труды Белгородской духовной семинарии. 2023. №16. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-probleme-stanovleniya-bioeticheskogo-znaniya-kak-mezhdistsiplinarnoy-nauki> (дата обращения: 01.12.2024).
4. Никольский Евгений Владимирович, Панищев Алексей Леонидович Эвтаназия как феномен антропологической катастрофы // Проблемы экономики и юридической практики. 2011. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evtanaziya-kak-fenomen-antropologicheskoy-katastrofy-1> (дата обращения: 01.12.2024).
5. ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ КОНЦЕПЦИИ Русской Православной Церкви <http://www.patriarchia.ru/db/text/419128.html>

СМРТ КАО УТОЧИШТЕ

Јован Бабић*

Било је за очекивати да у наше време великог напретка науке смрт постане морални и политички изазов – тај напредак се могао доживети, и био је доживљен, као отварање могућности да се живот продужи и да се смрт, ако не савлада а оно одложи и стави под неку обећавајућу контролу. Оно што је међутим контраиндиковано је да је смрт постала тежа, болнија и скупља. Та околност је оснажила дискусију око помоћи при умирању и о могућој оправданости еутаназије, као делу процедуре уредног умирања у оквиру нове артикулације живота. Дискусија о овим питањима је заправо тек на почетку, и засада се фокусира на питање права на достојанствену или барем уредну и примерену смрт (ако ту може и сме да има разлике), а мање на исто тако важно питање дужности умирања и могуће артикулације те дужности. Посао филозофа је рашчишћавање терена појмова и појмовних дистинкција што је, чини се, предуслов за доношење исправних одлука, у овом случају о питању краја живота. Начело универзалног поштовања налаже поштовање сваке личности и стриктно разликовање слободе и природе, личности и ствари. У контексту одлучивања о крају живота то може постати веома компликовано и осетљиво, не само због артикулације и дистрибуције права и дужности оних који у том одлучивању учествују већ и због амбивалентности значења појмова „живот“ и „смрт“. Моја теза ће бити да смрт, као саставни део живота, може постати уточиште у дијалектици сукоба различитих значења тих појмова и да то, за дефиницију еутаназије представља веома важно питање, јер се може десити, можда све радикалније, да та различита значења дођу у кардинални сукоб који је нерешив без прецизних дефиниција тих значења.

Кључне речи: личност, аутономија, живот, смрт, еутаназија, самоубиство, потпогнуто самоубиство, помоћ, милосрђе, дужност.

Литература:

1. Сенека, *Писма Луцилију*, Писмо 70.
2. Грегори Пенс, *Класични случајеви медицинске етике*, Службени гласник 2007.
3. Питер Сингер, *Практична етика*, разна издања.

* jovanpbabic@gmail.com

4. Јован Бабић, „Отићи у миру. Еутаназија и потпомогнуто самоубиство“, у књизи *Између киборга и химере. Човек и савремена биоетика*, приредио Миша Ђурковић, Catena Mundi & IES, 2018.
5. Quentin I. T. Genuis, “A Genealogy of Autonomy: Freedom, Paternalism, and the Future of the Doctor–Patient Relationship”, *The Journal of Medicine and Philosophy*, 46: 330–349, 2021, doi:10.1093/jmp/jhab004.
6. Anna L. Peters, “Euthanasia and Consensual Harm: Evaluating the Moral and Legal Asymmetry of Self- and Other-Regarding Acts”, *Inquiries*, 2021, Vol. 13 No. 10.
7. Jonas-Sébastien Beaudry, “Death as “benefit” in the context of non-voluntary euthanasia”, *Theoretical Medicine and Bioethics*, Volume 43, pages 329–354, (2022).
8. Peter Panayiotou, “Beneficence cannot justify voluntary euthanasia and physician-assisted suicide”, *Journal of Medical Ethics*, 2024, 50:384–387. doi:10.1136/jme-2023-109079.

УЧЕСНИЦИ:

Др сц мед. Марија Андријић, Институт за онкологију и радиологију
Србије, Београд

Проф. др Јован Бабић, редовни професор у пензији, Филозофски факултет
Универзитета у Београду

Проф. др Виолета Беширевић, редовни професор, Правни факултет
Универзитета Унион у Београду

Мр Ненад Бојков, Православна епархија Врањска, Врање

Др Зоран Вацић, Академија медицинских наука СЛД, Београд

Проф. др Игор Вуковић, редовни професор Правни факултет
Универзитета у Београду

Проф. др Даница Грујичић, редовни професор Медицински факултет
Универзитета у Београду

Владимир Ђурђевић, Српско филозофско друштво, Београд

Др Бојан Јовановић, научни саветник у пензији, Ниш

Проф. др Зоран Кинђић, редовни професор Факултет политичких наука
Универзитета у Београду

Академик проф. др Душица Лечић Тошевски, Српска академија наука и
уметности, Београд

Доц. др Ивана Марковић, Правни факултет Универзитета у Београду

**ЗБОРНИК САЖЕТАКА
РАДОВА САОПШТЕНИХ
НА НАУЧНОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ
„ЕУТАНАЗИЈА – PRO ET CONTRA“**

Издавач
СРПСКО ЛЕКАРСКО ДРУШТВО
Џорџа Вашингтона 19
Београд

За издавача
Проф. др Милан А. Недељковић,
председник СЛД

Штампа
Graphic Studio d.o.o.
Павла Зарића 3/4
Земун

Тираж
150 примерака

ПРОГРАМ НАУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

8.45-9.00: Регистрација учесника

9.00-9.30: Отварање научне конференције

9.30-10.00: Др Зоран Вацић: Прва залагања у Србији за еутаназију

10.00-10.30: Др Бојан Јовановић: Еутаназија – од идеје до идеологије

10.30-11.00: Владимир Ђурђевић: Политички аспекти еутаназије

11.00-11.30: Проф. др Зоран Кинђић: Филозофска, религијска и економска димензија проблема еутаназије

11.30-12.00: *Расправа*

12.00-12.30: Доц. др Ивана Марковић: Еутаназија – упоредноправни поглед

12.30-13.00: Проф. др Игор Вуковић: Појавни облици и правна и ванправна дејства еутаназије према српском праву

13.00-13.30: Проф. др Виолета Беширевић: Зашто и како до легализације свих облика еутаназије у Републици Србији?

13.30-14.00: *Расправа*

14.00-14.45: пауза

14.45-15.15: Проф. др Даница Грујичић: Постоји ли „добра смрт“

15.15-15.45: Др сц. мед. Марија Андријић: Холистички приступ пацијенту у терминалној фази болести

15.45-16.15: Академик проф. др Душица Лечић Тошевски: Биоетика еутаназије

16.15-16.45: *Расправа*

16.45-17.15: Мр Ненад Бојков: Еутаназија као начин уништавања светости људског живота. Православни дискурс

17.15-17.45: Проф. др Јован Бабић: Смрт као уточиште

17.45-18.05: *Расправа*

18.05-18.35: *Завршна расправа*

18.35-19.00: Завршна реч